

ilâhiyât

Visale Yolculuk
Vahit Göktaş

ISBN978-605-4696-32-9

1. Baskı: Haziran 2014
Sertifika No: 13858

Mizanpaj: Tavoos
Sayfa Düzeni: Tavoos
Kapak: TN İletişim
Baskı: Ankamat Mat.

ilâhiyât

Cinnah Cd. Kırkpınar Sk. 5/4 Çankaya / Ankara
Tel: (0312) 439 01 69 Faks: (0312) 439 01 68
ilâhiyâtyayin@gmail.com

VİSALE YOLCULUK

VAHİT GÖKTAŞ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	7
AÇILSIN VİSÂLİN KAPISI VE BAŞLASIN YENİDEN VİSÂLE YOLCULUK	9
BİR BÜYÜK VELİ DR. MÜNİR DERMAN'IN AHİRETE İRTİHALİNİN 23. YILI ANISINA.....	13
DERDİ TARAFINDAN KUŞATILAN İNSANA	19
YUNUS'TAN VE TACETTİN SULTAN'DAN BAZI REÇETELER	19
İMÂM-I RABBÂNÎ'NİN GÜNÜMÜZE MESAJI	23
ŞABANİYYE KOLUNUN ÖNEMLİ BİR TEMSİLCİSİ	27
NASUHİ EFENDİ'NİN RIZA VE TESLİMİYETLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ.....	27
HABİB-İ NECCAR'DA TEBLİĞ VE CENNETE DAVET	39
KUR'AN'DA BİLGİ VE BİLGİNİN KAYNAKLARI	45

MEHMET SITKI AKOZAN'IN DÎVÂNÇE-İ ŞİNÂVER'DE YER ALAN ÜÇ MİZAHÎ MEKTUBU.....	75
KİTAP TANITIMLARI	85
MÜLÂKÂTLAR ve MÜLAKÂT YAPILAN İSİMLER	117
MERHUM RIZA ÇÖLLÜOĞLU HOCAEFENDİ İLE YAPILAN BİR MÜLÂKAT	117
HAVACI ALBAY AYHAN BEY'LE YAPILAN MÜLAKÂT	145
MUSTAFA ALTINOLUK'LA YAPILAN MÜLAKÂT	158
SONUÇ YERİNE.....	201
NE DERSİN?.....	201

ŞABANİYYE KOLUNUN ÖNEMLİ BİR TEMSİLCİSİ
NASUHİ EFENDİ'NİN RIZA VE TESLİMİYETLE İLGİLİ
GÖRÜŞLERİ¹

VAHİT GÖKTAŞ - ALİ TENİK

*Gelişiniz güle güle
Gidişiniz güle güle
Her işiniz güle güle olsun*

*Şeyh Şabân-ı Veli
Kastamonu'nun toprağı Mekke toprağıdır,
İnsanı da Mekke insanı gibidir.
Mehmet Feyzi Efendi*

4-6 Mayıs 2014 tarihleri arasında Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve Şeyh Şabân-ı Veli Değerler Eğitimi ve Araştırma Merkezi tarafından ortaklaşa II. Uluslar arası Şeyh Şa'ban-ı Veli (Kastamonu'nun Manevi Mimarları) başlıklı bir sempozyum tertip edildi. Şeyh Şa'ban-ı Veli, Kastamonu'da

¹ Bu tebliğ 4-6 Mayıs 2014 tarihinde Şeyh Şaban-ı Veli ve Kastamonu'nun Manevi Mimarları II. Uluslar arası Sempozyumu'nda sunulmuştur.

her yıl muhtelif etkinliklerle anılıyor ancak bu sempozyum, hazret için Kastamonu'da uluslar arası düzeyde yapılan II. Sempozyum olması dolayısıyla da önemliydi. Vali Bey, Rektör Bey Milli Eğitim Bakan Yardımcısı Orhan Erdem Bey'in konuşmaları tasavvufi şahsiyetlerin her yaş grubundan insanımıza tanıtılmasının önemini ortaya koyan ve bu şahsiyetlerin birlik beraberliğimize yaptığı katkılara vurgu yapan önemli konuşmalardı. Kazakistan Kariyer Üniversitesi Rektörü Sabri Hizmetli'nin açılış konferansını yaptı. Sabri Hizmetli Hocamız önemli bir İslam Tarihçisi olmakla birlikte Orta Asya'ya da uzun yıllar hizmet etmiş ve hâlâ o topraklarda görevine devam eden fedakar bir şahsiyettir. Sempozyuma Kırgızistan, Kazakistan ve Azerbaycan başta olmak üzere yurt dışından ve yurt içinden de çok sayıda akademisyen ve davetli katıldı. Şeyh Şa'ban-ı Veli ve Ömer Fuâdî olarak belirlenen iki ayrı salonda iki gün boyunca çok sayıda önemli tebliğler sunuldu. Bunları tek tek burada zikretmek mümkün olmayacak fakat sempozyum metinleri kitap haline geldiğinde oradan bunları okumak mümkün olacaktır. Aşağıda bu sempozyumda sunduğumuz kısa tebliği istifadelerinize sunuyoruz.

Özet

Şeyh Şa'ban-ı Veli'ye nispet edilen Şabaniyye tarikatının en önemli kollarından biri Nasuhiyyedir. Bu kolun kurucusu Nasûhî Efendi 17. yüzyılın ikinci yarısı ve 18. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşamış ömrünün büyük bir kısmını Üsküdar'da geçirmiş, Osmanlı döneminin önemli mutasavvıflarındandır. O, Şâbâniyye ekolünün ikinci piri sayılan Karabâş-ı Velî'nin yolunu devam ettirme şerefine nail olmuş, döneminde halktan ve devlet ricalinden pek çok kişiyi sohbetleriyle irşat ettiği gibi kendisinden sonra da yolunu devam ettirecek pek çok halife yetiştirmiş etkili bir şahsiyettir. Nasûhî Efendi medrese

ilimlerini de ikmal etmiş, Arapça Farsça ve Türkçeyi çok iyi kullanan bir ilim adamı ve mutasavvıftır. Bu tebliğde tasavvufun da önemli konularından biri olan Rıza ve Teslimiyetle ilgili Nasuhi Efendi'nin görüşleri ele alınacaktır.

Rıza, Teslimiyet, Tasavvuf, Nasuhi, Şabaniyye

Giriş

Halvetiyye'nin **Şâbân-ı Velî** (ö. 976/1569)'ye nisbet edilen kolu olan Şâbâniyye, Cemâliyye'nin bir şûbesidir. II. Bayezid devrinde İstanbul'a gelip kendisine tahsîs edilen Kocamustafapaşa Dergâhında irşâd faaliyetine başlayan Cemâl-i Halvetî (ö. 899/1493-4) tarafından kurulan Cemâliyye; Sünbüliyye ve Şâbâniyye adlı iki büyük kola ayrılmıştır.² Cemâl-i Halvetî'nin

² Bkz. Mustafa Tatcı, "Şâbâniyye", *DİA*, c. XXXVIII, İstanbul, 2010, s. 211. Halvetiyye tarikatı Ebû Abdullah Sirâcüddîn Ömer b. Ekmelüddîn Halvetî (ö. 800/1397) tarafından kurulmuştur. Ömer Halvetî'nin şeyhi amcası Kerîmüddîn Halvetî'dir. O da İbrâhim Zâhid Gilânî (ö. 700/1300)'nin iki halifesinden biridir. Bu yüzden Halvetiyye Zâhidiyye'nin bir koludur. Diğer kolu ise Safiyyüddîn Erdebilî (ö.735/1334)'ye bağlı olan Safeviyye veya Erdebiliyye'dir. Safeviyye'den Bayramiyye, Bayramiyye'den de Celvetiyye tarikatları doğmuş, kendisinden birçok şûbenin meydana geldiği Halvetiyye ise İslam dünyasının en yaygın tarikatı olmuştur. Tarikatın piri Ömer Halvetî, halvete büyük önem verdiği için hatta kırk defa erbaîn (halvet) çıkardığı rivayet edildiğinden, bu yola Halvetiyye adı verilmiştir. Tarikatın Kafkasya ve Anadolu'da yayılmasına öncülük eden ve bir bakıma gerçek kurucusu olan "Pîr-i Sâni" unvanının sahibi Seyyid Yahya Şîrvânî (ö. 868/1464)'dir. Halvetiyye Anadolu'ya Sadreddin Hiyâvî'nin halifelerinden Amasyalı Pîr İlyâs tarafından getirilmiştir. Yahyâ-yı Şîrvânî'nin en önemli halifeleri Dede Ömer Rûşenî, Rûşenî'nin ağabeyi Alaeddin Ali, Pîr Şükrullah Ensârî, Habib Karamânî, Muhammed Bahâeddîn Erzincânî ve Ziyâeddîn Yusuf Şîrvânî'dir. Habib Karamânî vasıtasıyla Halvetiyye'de bir kol daha meydana gelmiştir. Bu kol tarikatı Anadolu'nun çeşitli bölgelerine yayan Karamânî'nin en önemli halifesi Cemal Halife diye bilinen Cemâleddîn İshak Karamânî (ö. 933/1527)'dir. Cemal Halife vasıtasıyla Halvetîlik İstanbul'da da yaymıştır. Halvetiyye tarikatının dört ana kolu şunlardır:

1. Rûşeniyye: Kurucusu Dede Ömer Rûşenî (ö. 862/ 1487)
2. Cemâliyye: Kurucusu Cemâl-i Halvetî (ö. 899/1494)
3. Ahmediyye: Kurucusu Yiğitbaşı Ahmed Şemseddîn (ö. 910/1504)
- Şemsiyye: Kurucusu Şemseddin Sivâsi (ö. 1006/1597)

tasavvuf tarihi ve Anadolu'da gelişen tasavvufî düşünce açısından en önemli özelliği Halvetiyye'nin İstanbul'daki ilk büyük temsilcisi olmasıdır. Hüseyin Vassâf'a göre İstanbul'da ilk Halvetî âyinini Cemâl-i Halvetî yapmıştır. Cemâl-i Halvetî Osmanlı döneminde en çok eser yazan sûfilere biridir. Bu yüzden onu sadece Halvetiyye'nin değil, genelde tasavvuf ve tarikat kültürünün tanınması ve yaygınlaşmasına eserleriyle de katkıda bulunan sûfilere biri olarak görmek gerekir.³

Seyr u sülûkunu Cemâl-i Halvetî'nin halifelerinden Hayreddin Tokâdî'nin yanında on iki yıl kaldıktan sonra tamamlayarak memleketi Kastamonu'ya gönderilen Şâbân-ı Velî'nin kurduğu Şâbâniyye tarikatı, XVII. yüzyıldan itibaren Anadolu ve Balkanlar'dan Suriye, Hicaz, Mısır, Kuzey Afrika ve Hindistan'a kadar çok geniş bir coğrafyaya yayılmıştır.⁴ Şâbân-ı Velî bütün tarikat çevrelerince Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Hacı Bektâş-ı Velî, Hacı Bayrâm-ı Velî ile birlikte Anadolu'nun dört kutbundan biri olarak kabul edilmektedir.⁵

Nasûhî Efendi 1650-1718 yılları arasında yaşamış ve ömrünün büyük çoğunluğunu İstanbul'da Üsküdar'da geçirmiş; Şâbâniyye-Karabâşiyye'nin **Nasûhiyye** kolunun pîridir. Nasûhî'nin farz ve sünnet ibadetlerin yanı sıra, halvet, itikaf ve erbaîne de çok önem verdiği, 1108 (1696) yılında peş peşe on defa erbaîn çıkardığı, haramlardan titizlikle sakındığı gibi şüpheli korkusuyla mubahların çoğunu terk ettiği, gül yetiştirmeye meraklı olduğu, yetiştirdiği güllerin "Nasûhî Gülü" diye anıldığı kaydedilmektedir. Nasûhî Dergahı, Şâbâniyye'nin İstanbul'daki âsitânesi olmuş; önemli bir kültür ve tasav-

³ M. Serhan Tayşi, "Cemâl-i Halvetî", *DİA*, c. VII, İstanbul, 1993, s. 302-303. Ayrıca bkz. Hüseyin Vassâf, "*Sefîne-i Evliyâ*", Haz. Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz, c. III, İstanbul, 2006, ss. 323-329.

⁴ Tatçı, *agm*, s. 211.

⁵ Mustafa Tatçı-Cemal Kurnaz, "*Şâbân-ı Velî*", *DİA*, XXXVIII, İstanbul, 2010, s. 208-209.

vuf merkezi özelliğini tekkelerin kapatıldığı zamana kadar sürdürmüştür.⁶ O, döneminde halktan ve devlet ricalinden pek çok kişiyi sohbetleriyle irşat ettiği gibi kendisinden sonra da yolunu devam ettirecek pek çok halife yetiştirmiş etkili bir şahsiyettir. Nasûhî Efendi medrese ilimlerini de ikmal etmiş, Arapça Farsça ve Türkçeyi ustalıkla kullanabilen bir ilim adamıdır.

300 kadar halife yetiştirmiş, bunlar vasıtasıyla Nasûhiyye kolu geniş bir zemine yayılma imkanı bulmuştur. En önde gelen halifesi Abdullah Rüşdî Efendi'dir. Nallıhan Şeyhi Şâbân Efendi, Şâbanzâde Mustafa Efendi, Konparalı Muhammed Efendi, Senâyi Efendi, İstanbullu Muhammed Efendi, Kastamonulu Muhammed Efendi, Çerkeşli Hasan Efendi, Üsküdarlı Ahmed Efendi, Hulûsi Hasan Efendi, Beşiktaşlı Fahrüddin Efendi, Enderunlu İbrahim Ağa, Nasûhi Efendi'nin önde gelen halifeleri olmuşlardır. Nasûhi Efendi'nin vefatından sonra yerine oğlu Ali Alâeddin Efendi (ö. 1165/1752) geçmiştir.⁷

Nasuhi Efendi'nin eserlerinin pek çoğu tasavvufu ilgilidir. Eserlerinde tasavvufun pek çok mevzuunu ele almıştır. Tasavvufun en önemli konularından biri de rıza ve teslimiyettir. İlk dönem klasikleri de dahil olmak üzere konuyla ilgili çok şey söylenmiştir. Rıza ve teslimiyet tasavvufi şiirlere konu olmuştur. "Rıza lokması" "Ahh teslimiyet" "Bu da geçer ya huu" gibi ifadeler tasavvuf alanının en meşhur birkaç ifadesinden olmuş ve bu ifadeler hat levhalarına da konu olan kültürümüzün önemli belirleyicileri olmuşlardır.

Tasavvuf insanın başına gelen sıkıntı, dert, bela vb. durumlara karşı rıza teslimiyet tevekkül prensipleriyle kişinin dayanıklılık gücünü artırmayı hedeflemektedir. Psikolojide

⁶ Kerim Kara, "Mehmed Nasûhi", *DİA*, . XXVIII, Ankara, 2003, s. 501; Tatcı, *agm*, s. 212.

⁷ Necdet Yılmaz, "*Osmanlı Toplumunda Tasavvuf*", İstanbul, 2001, s. 122-123.

içsel dindarlığı güçlü olanların daha dayanıklı oldukları belirtilmektedir. Bu ise dış bağımlılıktan kurtulan ve her şeyi Allah'tan bekleyen sûfi tipolojisini anımsatmaktadır. Rıza kelimesi sözlükte; öfke ve gadabın zıddı olup razı olmak, kabul etmek, memnun olmak, seçmek, yetinmek, beğenmek, tercih etmek, birini memnun etmek, tasvip etmek, kanaat etmek, hoşnut olmak, sızlanmamak, yakınmamak anlamlarına gelmektedir. Tasavvufî manada ise; ilâhî hükmün ve kaderin tecellîlerinin akışı altında kalbin sükûn halinde bulunmasıdır. Serrâc (ö.378/988), rızayı Allah'a açılan en büyük kapı ve dünya cenneti olarak vasıflandırmaktadır.⁸ Kuşeyrî (ö.465/1021), Râbiatü'l-Adeviyye'nin rıza anlayışını "Allah'ın nimeti kadar musibetinin de kulu memnun etmesi" şeklinde nakletmektedir.⁹ Cüneyd-i Bağdâdî (ö.297/909) rızayı, kulun irâdesini terketmesi,¹⁰ Zünnûn-ı Mısırî (ö.245/859) ise, kaderin tecellîleri karşısında kalbin neşe içinde olmasıdır diye tarif etmektedirler.¹¹

Rıza iki türlü kabul edilmiştir. Bunlardan biri Allah'ın kuldan razı olması, diğeri ise kulun Allah'tan razı olmasıdır. Allah'ın kuldan razı olması, kulun emir ve yasaklara uyduğunu görmesi, kulun Allah'tan razı olması ise, Allah'ın Kendisi hakkındaki hükmünü kötü görmemesidir. Bu iki rıza halini gerçekleştiren nefse, nefs-i mardiye ve nefs-i râziye denmiştir.¹²

Tevekkül rızayı gerektirir. Rıza muhabbetin bir neticesidir. Seven sevdiğinden gelen cefaya razı olur. Sufilere göre rıza, sabrın, tevekkülün ve tefvîzin üstünde bir makamdır. Kişi ila-

⁸ Serrâc, *Lüma'*, s.52.

⁹ Kuşeyrî, *Risâle*, s.195.

¹⁰ Kelâbâzî, *Kelâbâzî, Ta'arruf*, s. 102.

¹¹ Kelâbâzî, *Ta'arruf*, s.102.

¹² Râgıb el-İsfahânî, *Müfredât*, s.286; Gazzâlî, *İhyâ*, c.III, s.333.

hi takdirin kendisini acılarla karşılaştırmasına sabredebilir. Bu güzel bir şeydir. Ancak onu sevinçle karşılaması daha güzel bir şeydir. İşte bu rızadır. “Rıza, ilâhi irâde, hükmünü yerine getirirken kalbin huzur ve sükûn içinde olmasıdır.”¹³ Dolayısıyla sabır ve vera’ ilahî irade karşısında olması gerekenin en alt basamaklarını oluşturmaktadırlar. İbn Atâ (ö.309/921)’nın “Rıza, Allah’ın kulu için ezelde yaptığı tercihe kalbin nazar etmesidir. Çünkü Allah kulu için en hayırlı olan şeyi takdir etmiştir.”¹⁴ sözü Allah’ın takdirine razı olmayı ifade etmektedir. Rıza karşılıklıdır. Rıza kuldan, rıdvan ise Allah’tan olur. Rıza ile rıdvanın birleşmesinden itminan, sükûn ve huzur hali doğmaktadır. Yani kendisinden razı olduğun zat ancak senden razı olabilir.

Halvetiyyenin Şabaniyye ekolünün önemli isimlerinden biri olan Nasuhi Efendi de aynı zamanda bir tarikat şeyhi olması ve görüşlerinin Nasuhiyye kolu olarak bilinen bir ekol kanalıyla günümüze kadar gelmiş olması sebebiyle önemli bir isimdir. Biz burada sadece Nasuhi Efendi’nin rıza ve teslimiyetle ilgili görüşlerini ortaya koymaya çalışacağız.

Nasuhi Efendi’de Rıza ve Teslimiyet

Tasavvuf yolunda genel prensip olan “Sevgi belayı celbeder.” prensibi Nasûhî Efendi’de de vardır.¹⁵ Bela ve imtihan kulun Allah’a yaklaşması için bir vesiledir. Allah, sevdiği kula bela gönderir.¹⁶ Mümin beladan hâli olmaz. Bunun, sevgi ve kulun terbiyesi ile alakası vardır. Bela ve imtihanın en büyükleri evliyaullah ve enbiyaya verilmiştir. Bu durumu Nasûhî Efendi şöyle ifade eder: “Hiçbir peygamber ezâ ve cefâdan

¹³ Kelâbâzî, Taarruf, s. 102..

¹⁴ Kelâbâzî, Ta’arruf, s. 102.

¹⁵ Nasûhî, Mürâselât, vr. 100b.

¹⁶ Nasûhî, Mürâselât, vr. 81b.

hâlî olmamıştır. Bu harekât-ı felek, terbiye-i ilâhîdir.”¹⁷ İmtihan, ilahî temyiz içindir. Nasıl ki altının gerçek mi sahte mi olduğu ateşin içerisinde belli oluyor, aynı şekilde hakîkî velîler bela anında belli olmaktadır.¹⁸

Rıza, her işi hikmete havale etmektir.¹⁹ Kişi sevgilisinden gelene razı olmadıkça sevgiye ulaşamaz. Bu hususta Hz. İbrahim örneği çok güzeldir. Nasûhî Efendi’nin ifadeleriyle, “Hz. İbrahim peygamber olduğu hâlde nâr-ı Nemrûd ve cefâ-yı Nemrûd görmedikçe Halîlullâh (Allah’ın sevgilisi) olmadı.”²⁰

Kişi, başına gelen şeylere sabretmelidir, ölümü temenni etmek bile kerih görülmüştür.²¹ Nasûhî Efendi, azıcık bela ve imtihanın zuhurunda telaşa kapılmayı hayvanlıkla eşdeğer görür.²²

Hakk’tan gelen her şeye razı olmak havassa ait bir keyfiyettir. Nitekim Nasûhî Efendi’nin çağdaşlarından olan Abdülehad Nuri Efendi de konuyla ilgili olarak Allah’ın cemaliyle olduğu gibi celaliyle de tecelli edeceğini; avamdan olanların, Allah’ın celaliyle tecellisini hoş karşılamayabileceğini, ancak havas nezdinde her iki tecellinin de hoş karşılanacağını ifade eder. Çünkü Hakk’a âşık olan kişi için maşuktan gelen her tavır güzeldir. Nitekim onlar vuslat yolunda celalin narında yanmaya da razıdırlar.²³

Sadakanın başa gelen belayı hafifletme veya gelebilecek olanı def etme gibi bir özelliği vardır. Bu nedenle Nasûhî Efendi’nin hadise muvafık olarak yaptığı şu tavsiye calib-i

¹⁷ Nasûhî, *Mürâselât*, vr. 20a.

¹⁸ Nasûhî, *Mürâselât*, vr. 94b.

¹⁹ Nasûhî, *Mürâselât*, vr. 20b.

²⁰ Nasûhî, *Mürâselât*, vr. 20a.

²¹ Nasûhî, *Mürâselât*, vr. 72b.

²² Nasûhî, *Mürâselât*, vr. 74b.

²³ Abdülehan Nuri’nin Hayatıyla ilgili geniş bilgi için bkz.: İbrahim Baz, *Abdülehad Nuri-i Sivâsî, Hayatı, Eserleri, Görüşleri*, İnsan Yay., İstanbul 2007.

dikkattir: “İnsan bir kazaya uğradığı zaman bir mikdâr akçe ile def edip kendini mekrden âzâd etmeli.”²⁴

Teslimiyet, rıza, tevekkül birbirine yakın kavramlardır. Teslimiyet kişinin Allah’a kalbi ve kalıbıyla yani mülküyle/her şeyiyle kendini teslim etmesidir. Mâlik mülkünde istediği gibi tasarrufta bulunabilmektedir. İnsanın ise buna teslimiyet göstermesi kâinata mensub olması anlamına gelmektedir. Allah’ın takdir eden gücüne ve fakirlik, zenginlik, üzüntü ve sevinç vb. onaylayan hükmüne rıza göstermek gerekmektedir.²⁵ Rıza ve halis niyet vaciptir.²⁶

Şükür tasavvufta rızanın ve vefânın bir tezahürüdür. Allah şükreden kişiye nimetini ve himmetini artırır. Kişi Mevlaya hamd ü sena ile iki cihanda aziz olur, himmet sahibi olur.²⁷

Nasûhî Efendi, emr-i bi’l-ma’ruf ve’n-neh-y-i ani’l-münkeri terk etmenin kadere rıza olduğunu söylemenin büyük bir yanlışlığı olduğunu ve böyle söyleyenlerin Efendimiz’e (sav) muhalefet ettiklerini belirtir. Rıza ve kerahiyetin iki zıt şey olduğunu ifade eder. Suyu ulaşmak mümkünken susuzluk çekerek buna da rıza demek şeriata terstir. Bilakis rıza, suyu alıp susuzluğu gidermektir. Şeriat hududuna ve sünnetullahıa riayet-tir. Rıza, Allah’ın sevgisine ulaşma yolunda gayret göstererek doğacak sonucu zahiren ve bâtinen kabul etmektir.²⁸ “el-Umûr merhûnetun bievkâtihâ”²⁹ ifadesini kullanan Nasûhî Efendi her işin bir vaktinin olduğunu belirterek aceleci olmanın doğru olmadığını ifade eder.³⁰ Nasûhî Efendi, kemalat irşad

²⁴ Nasûhî, *Mürâselât*, vr. 20a.

²⁵ Nasûhî, *Tarîkat-ı Ahmediyye*, s. 143.

²⁶ Nasûhî, *Mürâselât*, vr. 67b; 72a.

²⁷ Nasûhî, *Mürâselât*, vr. 61a.

²⁸ Nasûhî, *Tarîkat-ı Muhammediyye*, vr. 17a.

²⁹ Nasûhî, *Mürâselât*, vr. 63a.

³⁰ Nasûhî Efendi’nin konuyla ilgili sık kullandığı hadis “el-Umûr merhûnetun bi evkâtiha.” şeklindedir. Nasûhî, *Mürâselât*, vr. 74a.

ile tamamlanır dedikten sonra salıklere şu tavsiyede bulunur: “Hakk’a Hak ile Hakk’da davette ciddiyetle sarıl. Vahdaniyet ve rububiyet sırlarını istiyorsan, muhabbet, ihlâs ve sıdkla Allah’ın emirlerine sarıl.”³¹ Keramet, teenni ile olur. İstidraç, aceleden olur.³² “Andelîb, vaktinde feryat eder. Gül zamanın-da bûy-feşân olur.”³³

Nasûhî Efendi “Kâinatın maliki Allah, hakîmdir. Esvab sahibinindir.”³⁴ “Allah Teâlâ’nın işine karışma!”³⁵ sözleriyle yaratıcıyı yaratan yerine, kulu ise kul yerine koyarak her şeye hakkını vermektedir. Nasûhî Efendi’nin tarifiyle teslimiyet zikrullahı devam ederek masiva fikrini yok etmektir. Mahlûku unutmak ise şuhûd-ı Hakk’da sebat ile Hakk’dan gelene kanaattir.³⁶

Netice itibariyle kul bütün işlerini Allah’a havale etmeli ve başına gelen her şeye rıza göstermelidir. Nasûhî Efendi’nin bir müridine yapmış olduğu “Tefviz-i umur-ı ilallah’tan ayrılma”³⁷ şeklindeki tavsiyesi onun tasavvufunda önemli bir yer tutar. Yine onun bu konudaki diğer tavsiyeleri ise şöyledir: “Çek zahmeti geç hayalden, er visale ey aziz.”³⁸ “İş olunca “zâlîke fadlullâh”, olmadıysa “zâlîke takdîru’l-azîzî’l-alîm” demek lazım.”³⁹ “Tîyg-ı lâ yüs’el ammâ yef’al”⁴⁰ ve “Edebi lâ yüs’el ammâ yef’al” ile kadere teslimiyet ve rıza lazımdır.”⁴¹ Yani kişinin işi olunca bu Allah’ın fazlındandır, işi olmazsa da bu

³¹ Nasûhî, *Tarîkat-i Muhammediyye*, vr. 18a.

³² Nasûhî, *Mürâselât*, vr. 11a.

³³ Nasûhî, *Mürâselât*, vr. 20b.

³⁴ Nasûhî, *Mürâselât*, vr. 10a.

³⁵ Nasûhî, *Mürâselât*, vr. 21a.

³⁶ Nasûhî, *Mürâselât*, vr. 90a.

³⁷ Nasûhî, *Mürâselât*, vr. 73a.

³⁸ Nasûhî, *Mürâselât*, vr. 78a.

³⁹ Nasûhî, *Mürâselât*, vr. 82a.

⁴⁰ Nasûhî, *Mürâselât*, vr. 8a.

⁴¹ Nasûhî, *Mürâselât*, vr. 95b.

Allah'ın takdiridir şeklinde mukabele etmelidir. Çünkü Allah yaptığı hiçbir şeyden hesaba çekilmez. Hakk'a tam teslimiyet lazımdır. Bu nedenle sükût ve rıza en emin, en sâlim yoldur. Sadece Hakk'ın zatına yönelmek gerekmektedir.⁴² Kaderle ilgili çok yaygın olarak kullanılan "Olan olmuştur, olacak da olacaktır." sözünü; Halvetiyye'nin önemli bir son dönem temsilcisi olan Ahmet Amiş Efendi dile getirir.

⁴² Nasûhî, *Mürâselât*, vr. 109a.

